

ŞİPSEVDİ

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Öykü Roman Meftun'un baba otoritesinden yoksun, başıboş büyümesi ile başlar ve saçma kararlarla herkesin hayatını mahvetmesiyle son bulur. Amcasının kendisini yurt dışında eğitime sevdasına onu kandırıp, paralarını zevk ve eğlence uğruna harcayarak karşılık veren Meftun, batılı olmayı para ile eşdeğer tutar. Batılı yaşamı ancak hazır parayla sağlayan Meftun, memlekete döndüğünde türlü hilelerle hem kendine hem kardeşlerine zengin eşler arar. Fransız kadınlarla gönül bağı kurar. Sonunda yaptığı hain planlarla zengin eş emeline ulaşır ve zengin Kasım Bey'in kızı ile evlenir. Zaman içerisinde olaylar umduğu gibi gelişmez ve Kasım Efendi'nin bir türlü ölmemesi üzerine farklı yollar dener. Lakin bu amaçları Kasım Bey'in oğlu Mahir'in yani kardeşinin kocasının intiharına sebep olur. Evliliğinden bir oğlu olur. Fakat mutluluk yaşayamaz, Paris'e kaçmak zorunda kalır, zaten oğlunu ve eşini de kayınpederinden kalacak miras için para olarak görür.

Tema

Yanlış Batılılaşma Roman, Doğu-Batı çatışması ekseninde gelişmeye çalışan bir toplumun yanlış Batılılaşma sorunu ile yüzleşirken aile birliğinin çıkar ilişkileri ve ahlaksızlık gibi nedenlerle yozlaşması üzerine kuruludur.

Kişiler

Meftun Batı özentisi, alafranga Meftun, ailesini de kaybettikten sonra bir daha uslanmaz. Paris'te büyüyen Meftun, genellikle kimsenin pek sevmediği, hoşlanmadığı kişilik özellikleri gösterir. Soğuk ve kendini beğenmiş tavırları ile dikkat çekerek son derece samimiyetsiz özellikler sergiler. Görgüsüz ve düzenbazdır. Tüm ailesini para uğruna harcamıştır.

Kasım Efendi Kasım Efendi seksen yaşlarında, eşi Nakiye Hanım ve hizmetçileriyle, alafranga özentisi bir oğul ve kendi gibi alaturka bir kız evlattan başka kimsesi yoktur. İstanbul'un hallice semtlerinden birinde köşkte kalan ihtiyar efendi, mahalle tarafından cimriliği ve tamahkârlığı ile bilinir. Olan parasını dahi yemeyen, peynir ekmekle gün geçiren, para deyince kurnazlık düşünen Kasım Efendi, kızı Edibe'yi sırf milyoner oldu diye yalancı Meftun'a verir.

Edibe Kasım Efendi ve Nakiye Hanım'ın kızı olan Edibe, baba baskısı sonucu cahil kalan, kadınlık özelliklerinden utanan, bilinçsiz, saf bir yaşam tercih eden bir felsefeye dayalı hayat yaşar. Babası tarafından Meftun'a satılan Edibe evliliğinde büyük zorluklar yaşar, uyum sağlayamaz. Kendini yetersiz ve etkisiz gören Edibe, oldukça saf ve çekingen davranır. Ancak evlendikten sonra kocası Meftun'un kendisini bakımlı kadınlarla aldattığını öğrenince değişmeye başlar.

Raci Meftun'un kendinden sonra gelen fakat ailenin geçimi için evde kalan Türk ahlak ve geleneklerine bağlı kardeşidir. Abisinden son derece farklı biri olan Raci, dürüst ve iyi biridir. Meftun'un zıt karakteri olarak dikkat çeker.

Meftun Bey (Uyumsuz)

Karakter Batı özentisi büyüyen Meftun Bey, genellikle kimsenin pek sevmediği, hoşlanmadığı kişilik özellikleri gösterir. Soğuk ve kendini beğenmiş tavırları ile dikkat çeken Meftun son derece samimiyetsiz özellikler sergiler. Görgüsüz ve düzenbazdır. Para hırsı yüzünden her yola başvurup, uygulamaktan çekinmez. Bu uğurda yalan söyleyip, oyunlar kuracak kadar da kurnazdır. Kadın özellikle de batılı kadınlara karşı şehvet duygusu ağır basar. Her gördüğüne gönül giden Meftun, zengin bir adamın kızı ile evlendikten sonra kayınpederinin ölmesini bekleyecek kadar bencil bir kişidir.

Aktiviteler Paris ile birlikte yaşantısı değişen Meftun, iş yapmaktan hoşlanmadığı için bir mesleği bulunmaz. Daha çok zengin avcılığı yapmakla meşgul olan Meftun, boş zamanlarında yazı yazar, gerekirse mektup yazar. Sigara içer, balolara gider, kadınlara ilgi duymaktan kendini alamaz. Türkçe konuşmak yerine çoğu kez Fransızcasını söylemek gibi alışkanlıkları vardır. Büyükkada'da, Şişli'de oturur, bazen bisiklete biner, balolarda dans eder. Oyunlar kurar ve insanları parmağında oynatır.

Kişiler 13-14 yaşlarında iken babasını kaybeden Meftun'u amcası Paris'e gönderip, eğitimi üstlenir. Annesi Lütfiye Hanım ile çok sıkı bağları olmayan Meftun, kardeşleri Raci ve Lebibe'nin de kendisi gibi olması için çok uğraşır. Zira çok istemese dahi annesi kız kardeşinin kızı Rebia'yı, Meftun ile evlendirmek ister. Her fırsatta onlarla felsefi konuşmalarda bulunur. Matmazel Eleni ve uşakları Şaban'ı da alafrağa eğitmek için çok uğraşır. Mc Ferlan, Madam Şehim ve Edibe Hanım ile sürekli görüşme halindedir. Kız kardeşinin kocası Mahir'i kullanır, arkadaşı intihar eder, Meftun'da çocuğunu ve karısını bırakıp, kayınpederi ölene dek Paris'e kaçar.

ÖRNEK ANILAR

Alafrağa Meftun Bey, batılı giyim tarzını ve yaşantısını oldukça benimseyen bir karakterdir. Beyoğlu sokaklarında dar pantolonu, yakalı gömleği ve zarif şemsiyesi ile dikkat çeken karakter, kıyafet ölçüsünde aşırılığa gider ve sokaklarda Fransızca konuşur. "MEFTUN Beyefendi Paris'ten geldi geleli bir buçuk yıldan beri İstanbul'daki yaşayışını tamamiyle alafrağalığa dökmek istiyor. Bu isteği yoluna maddi, manevi olanca kudretiyle emek harcamaktan geri durmuyor, fakat amacının gerçekleşmesinde tamamiyle başarılı olamıyor, kederleniyordu."

Görgüsüz Meftun Bey öylesine görgüsüz davranışlar sergiler ki daha önce iki Frenk'in evinde hizmetçilikte başarılı olmasına ve her şeyi bilmesine rağmen kendisine yaranamaz. Kahve pişirip gelen Matmazel Eleni'ye demediği kalmaz: "- Senin bu kahveyi verişin satırlardaki tariflere uymuyor... Daha «elegant» olmalısın! dan tutturduğu eleştirilerini yarım saat uzatır."

Düzenbaz Meftun Bey amcasının kendisini eğitim için gönderdiği Paris'ten beklentilerin aksine sözünü tutamadan sahte diplomalar ve yalanlarla karşılık verir. Paraları gezmeye ve eğlenmeye harcar: "Zavallı adamı aldatmaktaki bu başarı kolaylığını görünce kuruluşlarda dinleyici diye bulunmak yorgunluğunu da bir yana atar gibi oldu. Gelsin kafeşantanlar, konserler, balolar, bu gece Folies Bergeres'de, yarın Olympia'da, öbür gün Eldorado'da..."

Paragöz Lüks yaşantısının dinginliğini aşk meşk işleri ile doldurmaya çalışan Meftun Bey kardeşine zengin koca avına çıkar. Onu iyi eğiterek zengin aileye ulaşacağını düşünür. Nitekim herkesten kışkırdığı, çekindiği şekilde zengin bir kayınpeder de kendisine buluverir. Amacına ulaştıktan sonra adamcağızın servetine konmak için hırsızlık dâhil türlü hileler yapar. "Meftun Beyin niyeti Edibe'yle değil, Kasım Efendinin seksen bin lirasıyla evlenmekti."

Kurnaz Yaşayacağı hayatla ilgili planları önceden kafasında kurup ona göre ilerleyen oldukça kurnaz ve açığözlü kararlarla yaşayan Meftun, Edibe ile olan düşüncesini kızı seveceği için değil, rahat aldatacağını düşündüğü için yapar: "Böyle bir paranın, dolayısıyla mirasçısı olduktan sonra mantinatoların, metreslerin kıtlığına kıran girmede ya! Varsın Edibe Hanım evde Hoca Azize Hanımla Battal Gazi'yi ezberlemeye çalışsınlar, sade suya ekmek batırmakla perhiz yüzünden kurusunlar, iskelete dönsünler..." Dahası kızı tavlama adına kendini piyango milyoneri olarak bile tanıtarak kızı ve ailesine karşı oyun kurar.

Şehvetli Kadın arayışında batılı olmasına yahut zengin olmasına değer veren Meftun hep böyle kadınlara his besler. Evli bir kadına dahi aynı düşünceleri aklından geçirebilen Meftun evli bir kadın olan Madam Ferlan'a olan ilgisinden bahseder. Kendisinin balık etli belirgin hatları Meftun'un hayallerini süsler, kadının tüm bedenini inceler. Madam Ferlan'ın balık etli vücudu Meftun'un zihninde iştah açıcı bir şekilde canlanıyordu: "-Affedersiniz Madam... Pek yorgun olduğunuzu biliyorum, ama dayanamıyorum. Bu beyaz, bu ince, bu sarhoş edici güzel göğüsten benim de zevk alma payım vardır. Benim kaymaklarımı, şekerlerimi, sevgi gıdamı bu gece o kahrolasica Mahir sildi süpürdü."

Şıpsevdi Kadınlara olan zafiyeti zenginliğine veya batılı olmasına göre şekillenen Meftun, zarif kadınlar için hoşlanma duygusunu hep hisseder. Evli olmasına rağmen Madam Mc Ferlan'dan da oldukça hoşlanır, baloda Şehim Hanımı öper, son olarak Azize Hanım düşünceleri kendisinin ne kadar çabuk âşık olduğu yönündedir: "-Aman ne şıpsevdi herifmiş bu. Balodaki kadınların hepsine erip yetiştiriyor. Bu dünyada onun beğenmediği hiç bir kadın yoktur."

Kasım Efendi (Uyumsuz)

Karakter Kasım Efendi seksen yaşlarında, eşi Nakiye Hanım ve hizmetçileriyle, alafrağa özentisi bir oğul ve kendi gibi alaturka bir kız evlattan başka kimsesi yoktur. İstanbul'un hallice semtlerinden birinde köşkte kalan ihtiyar efendi, mahalle tarafından cimriliği ve tamahkârlığı ile bilinir. Olan parasını dahi yemeyen, peynir ekmekle gün geçiren, para deyince kurnazlık düşünen Kasım Efendi, kızı

Edibe'yi sırf milyoner oldu diye yalancı Meftun'a verir. Kendi çıkarlarının ağır bastığı yaşantısında çocuklarına da paradan vermeyen, trenlerde yolculuk yapmaya çalışan, kendini acındıran Efendi, kızını zengin biriyle evlendirip damattan para koparma gibi art niyete sahiptir. İnatçı ve bencildir.

Aktiviteler Kasım Efendi genellikle evinden işine işinden evine bir adamcağızdır. Dinine düşkündür. Çocuklarını ilkokul ve ortaokula göndermek yerine sadece mahalle mektebine gönderecek kadar bilgisi vardır. Gideceği yere trenle üçüncü mevkide gitmeyi yeğler.

Kişiler Oğluna pek sözü geçmeyen Kasım Efendi Meftun ile oldukça fazla diyalog halindedir. Komşusu Meftun ile derin din inancı dolayısıyla da yakın bir şekilde tanışmak ister. Eşi Nakiye Hanım pek az konuşur zira ailede genel olarak güven problemi olduğu için çocukları da pek konuşmazlar. Genellikle Kasım Efendi onlara ders verme mahiyetinde konuşur, gider.

ÖRNEK ANILAR

Cimri İnsanların kendisi ile ilgili araştırmalarında eşraftan tanıyıp bilme konularına, bakkalları, çevresi hep Kasım Efendi'nin cimri olduğunu belirtir: "- Amanın onu bağa sorma... O ömür törpüsü herifi bağa danışma, ayahlarını öpeyim... coh tamahkara sataştım, ama böylesiğe bulaşmadıydım. O müşteri değil, goğül azabı... Vahti olsa şuraya oturup aldığı pirinci dene dene sayacah... Oğun aksatasından gelecek kar benden uzağ ola..."

İnatçı Kasım Efendi alacaklısından aldığı köşkü istediği fiyattan kiracı bulamayınca bir türlü pazarlığa girmez ve sonunda gider evde inadından kendisi oturur: "Böyle insan zenginlenip yağlanmaz da ben mi yağlanurum? Birkaç kiracı geldi, elli gader lire verdiler. Seksene yanaşan olmadı. İhtiyar da inadının üstüne mum dikti, öyle kaldı. Lafından bir para aşşağı inmedi. Yaz ilerleyişing, köşk boş duracağına gendüm gider tebdili hava iderim fikriyten buraya geldi."

Cahil Kızını cahil inanışlara göre kapalı kutuda yetiştirmeye çalışan Kasım Efendi, cimriliği şöyle dursun cahilliği ile de çocuklarına iyi bir örnek olmaz: "Kasım Efendinin kendine özgü felsefesine göre yeni elbise giymek, doyuncaya kadar yemek yemek, has ve taze ekmek yemek, parayla su içmek, harcamak maksadıyla lira, mecdiye bozdurmak, yürümeye engel bir hastalık olmadıkça hayvana, arabaya binmek, lüzumsuz gezintilerle ayakkabı eskitmek, az çok para harcamayı gerektirecek daha bunlara benzer birçok şeyler gibi tokgözlülük, cömertlik, merhametli olmak gibi erdemler kötü işlerdendir."

Zayıf Kasım Efendi bütün varının yoğunun çocuklarına kalacağından adeta bihaber gibi zor ve geleneksel koşullarına bağlı bir hayat yaşar. Oğlunun saygısız tutumlarına karşı bir yaptırım uygulayamaz ve doğal olarak zayıf bir imaj çizer, öylece kendi kendi söyler, kendi işitir: "-Yavrum, şunu azıcık elimden al, pek terledim! dedi. Küçük Bey, babasının bu hatırlatmasını işitmezlikten gelerek yürüyüverdi. İhtiyar kızgın ve kırgın bir tutumla başını iki yana salladıktan sonra taşımaya hükümlü kaldığı zembili sıkı sıkıya koltuğunun altına sıkıştırdı. Boynunu bükerek adımlarını hızlandırdı."

Bencil Maddi şeylere oldukça önem veren Kasım Efendi, kızını da oğlunu da bencil fikirlerine göre evlendirir. Kurnazlık, hile düşündüğü evlilik meselesinden de bu yüzden istediğini alamaz. "İhtiyarsa kızını Meftun Bey'e vermekten ne kar veya zarar edeceğini en ufak noktasına kadar çoktan hesaplamıştı.....Kasım Efendi bütün şeytanlık gücüyle işin derinini bu bakımdan düşündü. İlk hesapta beş yüz lira vurabileceğini akli kesti. İşte bu hedefe yönelerek dalavere kurdu. Bu parayı kızına ağırlık olarak isteyecekti."

Paragöz Parayı çok sevdiği için harcamaya da kıyamayan Kasım Efendi'nin mahallede adı altıncı olarak bile çıkar. Zira kendisi kendi servetini yönetmekle kalmaz bir de damadı yapacağı adamın servetine ortak olmayı hayal eder: "Kasım Efendinin paraya karşı o kadar büyük bir saygısı vardı ki, onun gözünde her lira, yaratılmış şeylerin hiç birinde bulunmayan maddi ve manevi bir kudrete sahipti. Herkesin önem ve gücünü ondaki para miktarıyla ölçmeye alışmıştı. Şimdi ilk anda on beş bin liralık bir güç ilavesiyle itibarını ve nüfuzunu artırmış bulunan Meftun, ihtiyarın gözünde büyümüş, büyümüş Alyon kesilmişti."

Hurafeci Kasım Efendi'nin dünyaya genel bakışı olumsuz olduğu için, dini de hurafe bilgiler ışığında yaşadığı için eskiye bağlı kalmayı yeğler. Kasım Efendi'nin hurafeci tavrı hacı hocadan medet beklemesinden anlaşılmalıdır : "Kasım efendinin kızına hediye olarak yaymacı kitapçılardan onar, yirmişer paraya aldığı harekeli, kullanılmış, cin ve peri hikâyelerini öğretmen-öğrenci, ezberlercesine defalarla baştan sona okurlardı. Sanki yaratılıştan aptal oldukları yetmezmiş gibi, ahmaklıklarını artırmak için büsbütün zihin kapayacak cümlelerle belleklerini süslemeye uğraşırlardı."

Edibe (Kapalı)

Karakter Kasım Efendi ve Nakiye Hanım'ın kızı olan Edibe, baba baskısı sonucu cahil kalan, kadınlık özelliklerinden utanan, bilinçsiz, saf bir yaşam tercih eden bir felsefeye dayalı hayat yaşar. Babası tarafından Meftun'a satılan Edibe evliliğinde büyük zorluklar yaşar, uyum sağlayamaz. Fakat üzüntüsünden zamanla zihninde bir dönüşüme uğramaya başlar. Oldukça kıskanç olan Edibe, kocasının kendisini aldatmasına ve kendine sarf ettiği sözlere karşı başka erkeklerle görüşerek intikam aldığına inanır. Böylece Edibe de Meftun'u taklit ederek günah dediği yola girmiş olur.

Aktiviteler Edibe dini bütün vasıflarıyla öğrenmiş bir kız olarak, kocasına büyü yaptırmak ya da varsa bozmak adına gizli gizli eşine su içirtmeler, taş toplamalar ve muskalarla türlü yollar dener. Başarılı olamayınca Azize Hocası ile kafa kafaya verip sürekli dedikodu ederler. Ev ahalisi ile pek arası olmayan Edibe sonunda kınadığı görümcüsü gibi olur. Kocasını aldatma planlarına Azize ile birlikte gider. Lebibe ile Mahir'i ve Meftun'u çekiştirirler.

Kişiler Genellikle Edibe'nin akıl hocası, arkadaşı, gönül yoldaşı olan Azize Hanım ile sıkı bir münasebet içinde olduğu görülür kimi zaman ise Hafız Molla Hanımın yanında görülür. Genellikle bu Hoca'nın dediklerini adeta tılsımlanmış gibi aptal gibi yapar.

ÖRNEK ANILAR

Bilinçsiz Edibe babasından öğrendiği usul ile sakatlığı sanki ilahi bir lütuf olarak görür. Kadınsı özelliklerini kullanması ayıp karşılanan Edibe, adı gibi edebine uygun davranmak zorunda olduğu için, giyinmez, süslenmez, yemez, içmez. Kör doğmadığına dahi üzülecek kadar bilinçsiz ve cahil olan Edibe babasının felsefe kuramını evlilikle birlikte çürüdüğüne görür: "Edibe giyinme, süslenme gibi kadınlara vergi isteklerden pek uzak olduktan başka körlük, kamburluk, topallık, çolaklık çeşidinden bir yaradılış kusuruyla doğmadığına pek üzülürdü. Çünkü babasının: «Bu dünyadaki eksikliğin, sakatlığın öbür dünyada sevabı büyük olur, Allah sevdiği kulunu sakat yaratır» dediğini çok defa işitmişti."

Saf Genel yapı olarak oldukça saf karakter sergileyen Edibe ne kocasının onu aldatmalarına ne de yaşadıklarına doğru bir tepki veremez. Zaten Edibe, babasının onca zenginliğine rağmen ekmeğini suya banıp doycak kadar da geri planda biridir: "Ekmeği sade suya batırıp yalnız böylece beslenmek gibi bir çeşit perhizi haftalarca sürdürdüğü çok olurdu."

Sinik Kocasının ve ailesinin kendisi ile alay etmesine karşı bir şey yapamayan, içine atan, kimseye laf diyemeyen ezik, sessiz, sinik bir kişilik gösteren Edibe, yaşadıklarından kurtulmak için sürekli ağlayarak dua eder: "Yaşadığı kadar parmakları çatalla bıçağa dokunmamış olan gelin hanım, alafranga yemek yemeğe o kadar yabancıydı ki yaptığı tuhafıklara Zarafet bile gülmekten kendini alamıyordu. Kocasının, çoluk çocuğun alaycı bakışları altında bir-iki lokma şey yedikten sonra yarı aç, yarı tok sofradan kalkıyor, boş odalara çekilip gizli gizli ağlıyor, uğradığı şu dayanılmaz halden kurtarması için yana yakıla Tanrı'ya yalvarıyordu."

Kıskanç Kocasının kendisini sevdiğine inanmış olan Edibe, kocasının başka bir kadını sevmeye fikrine dahi çıldırması karşısına yanıt verir: "Azize Hanımın "Su perisi" için yaptığı korkunç açıklamalar üzerine Edibe'nin kadınlık gururu birdenbire taşıtı. Meftun kendisinden başka bir kadını sevmiş bulunsun! Sevda anılarını kutsamak için o namussuz kadının çıplak resmini evinde bir duvarın yüksek bir yerine övüne övüne assın! 0 dakikada Edibe'nin yüreğine ilk kıskançlık kurdu girdi. Biraz kızardı. Bozuldu."

Pişman Kocasını Meftun'un kendisini aldattığından emin olan Edibe, çok üzülür, bunca süre zarfında ona inanmış bulunduğu için öfke buhranları geçirir ve onu Meftun'a veren babasına dahi kızarak pişmanlık duyar: "Azize Hanımın bu korkunç mantığına karşı gene yenilerek göz yaşlarıyla dedi ki: - Ne talihsiz başım varmış. Beni koca diye bu azgın herife nasıl verdiler bilmem ki... Dilerim Bari Huda'dan, efendi babam da ettiğini bilsün inşallah... Buna koca dememeli, artık başka bir ad bulmalı."

Kopyacı Hayatında Meftun'dan öğrendiği şeyleri yadırgayan, günahkar gören, pişman olan Edibe, kocasının kendisini aldattığını gördükten sonra adeta bir dönüşüm yaşar ve demek bu tarz eşini aldatan kadınlar daha mutlu diyerek kocasını aldatma yolunu seçer, bu durum Meftun'u dahi şaşırır: "En tuhafı, zorla boşadığım Edibe Hanımın benden aldığı kokettri derslerinden, umulmayacak bir gelişme göstererek, Azize Hanımla birlikte eve delikanlılar getirmişler. Bu rezaletleri konu komşu görmüş, ağırından Kasım'a inme inmiş."